

СМУЩИНСЬКА І. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ГОРЧАНЮК О. С.

Національна академія Служби безпеки України

ОРИЄНТАЛІЗМИ У РОМАНСЬКИХ, ГЕРМАНСЬКИХ ТА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Статтю присвячено орієнталізмам, запозиченим французькою, англійською та українською мовами. Особлива увага приділяється їхнім особливостям, асиміляції та хронології появи у цих мовах.

Ключові слова: орієнталізм, запозичення, асиміляція.

Статья посвящена ориентализмам, которые вошли в состав французского, английского и украинского языков. Особенное внимание уделяется их особенностям, ассимиляции и хронологии появления в этих языках.

Ключевые слова: ориентализм, заимствование, ассимиляция.

This article deals with characteristics and loanwords periods of oriental words in French, English and Ukrainian languages. A special attention is devoted to their peculiarity, assimilation and chronology.

Key words: orientalism, loanword, assimilation.

Незаперечним є факт того, що будь-яка мова збагачується не лише за рахунок власних лексичних ресурсів (морфологічні чи семантичні неологізми), але й через запозичення з різних мов, при чому поглиблення процесів глобалізації у світі останнім часом значно сприяє зростанню ролі саме запозичень. У ХХ-ХХІ ст. простежується поява значної кількості запозичень-термінів на позначення нових суспільно значущих явищ і процесів у культурній, політичній, науковій, економічній, військовій, релігійній, спортивній сферах тощо. Останнім часом романські, германські, слов'янські мови активно запозичують слова зі східних мов. Однак такі процеси мають свої особливості, що і стане *предметом* обговорення у цій публікації. Власне, все вищесказане

Смущинська І. В., Горчанюк О. С.

свідчить про *актуальність* і *своєчасність* такого аналізу, оскільки, не зважаючи на такі активні лексичні процеси, вони все ще залишаються мало дослідженими.

Безумовно, не можна стверджувати, що запозичення зі східних мов відіграють надзвичайно важливу роль у процесах збагачення романських, германських і слов'янських мов. Так, за даними французьких дослідників, *основний внесок для французької мови* зробили: 1) грецька мова і латина, 2) італійська мова, 3) англійська мова. Трохи далі розташувалися: 4) арабська, 5) іспанська, 6) німецька і 7) нідерландська мови. Така їхня роль пояснюється багатьма факторами, однак перш за все зв'язком історії мови з історією народу. Араби, які прийшли у VII столітті на Піренейський півострів, збагатили місцеві мови не тільки власними словами, але й принесли певну кількість слів з інших східних мов. Саме цим пояснюється певна неточність даних: словник часто фіксує слово як арабізм, а насправді воно є запозиченням з санскриту чи перської мови, як, наприклад, *sucre* чи *orange*. *Sucre*, щоб потрапити до французької мови у XII ст. з санскриту, пройшло шлях “*слова-мандрівника*” через перську, арабську, грецьку, латинську та італійську мови.

Загалом, за даними Ж.Марузо, французька мова має *запозичення з більш ніж 60 мов світу* (як індоєвропейських, так і неіндоєвропейських), серед яких фігурують як “чисті” запозичення, так і кальки [щодо аналізу кальок див., наприклад, нашу статтю: 1]. Щодо запозичень зі східних мов, то тут можна назвати перш за все *арабську, перську, давньоєврейську, санскрит, гінді, турецьку, корейську, китайську і японську мови*, з яких французька мова запозичила певну кількість нових слів. Як вже зазначалося вище, найбільший вклад зробила арабська мова – приблизно 360 слів на початок XXI ст. Оскільки лексика арабського і корейського походження вже ставала предметом спеціальних монографічних розвідок (назвемо хоча б кандидатські дисертації Р.Джабарова “Арабские заимствования во французском языке” (1984) та Синишина Р.І. “Іншомовні слова корейського походження в українській мові” (2007), *об’єктом* нашої уваги стали *запозичення*

з китайської, японської і турецької мов, відібрані методом суцільної вибірки зі спеціальних словників [2;3;4;5;6], які підпали під кількісний і якісний аналіз. При цьому, ми усвідомлюємо можливість певної похибки, оскільки, по-перше, існуючі словники іншомовних слів французької, англійської та української мов за своїм обсягом є нерівнозначними, вони різних років видання, а по-друге, словники часто не встигають фіксувати слова, які, через події в світі (наприклад, проблеми тероризму), давно стали найуживанішими у сучасних мас медіа.

Отже, по-перше, можна відзначити, що східно-азійські запозичення в романських, германських та слов'янських мовах представлені по-різному в кількісному відношенні, однак загалом вони є *малочисельними*, що пов'язано з певними позалінгвальними чинниками, а саме відсутністю прямих контактів. Провідником східно-азійської культури в країнах Заходу стала *англійська мова*, саме цим можна пояснити найбільшу кількість східних слів саме у цій мові:

116 слів – з японської (у французькій – 17, в українській - 13),
94 слова – з китайської (у французькій – 10, в українській - 15),
80 слів – з турецької (у французькій – 28, в українській - 41).

Однак при цьому особливістю таких слів є те, що, залишаючись назвами *реаліями*, національно-культурними найменуваннями, вони в більшості своїй стали *інтернаціоналізмами*, запозиченнями у багатьох мовах світу і Європи, як-от: *чай, суші, карате, караоке, харакірі, самурай, камікадзе* тощо.

Перші слова з *японської мови до англійської* потрапили, як свідчить аналіз, у XVII столітті, XVIII століття дало лише 2 слова *ginkgo* і *samurai*, активні ж процеси розпочалися тільки у XIX-XX ст. Загалом, англійські японізми можна поділити на **12 тематичних груп**, серед яких найбільша кількість слів належить, як з'ясувалося, до кулінарної сфери, географічних назв, титулів та бойових мистецтв:

1) ТИТУЛИ, ЗВАННЯ, ПРОФЕСІЇ ЛЮДЕЙ	<i>Kami</i> - чин, <i>shogun</i> - керівник японської армії, <i>kamikaze</i> - камікадзе, <i>san</i> - титул, <i>samurai</i> - воїн, <i>geisha</i> - японська дівчина, яка танцює та співає, щоб розважити чоловіка;
2) ЇЖА, НАПОЇ	<i>Miso</i> - вид тіста, <i>sake</i> - sake, алкогольний напій, <i>sushi</i> - суши, <i>sashimi</i> - тонкі шматки риби, <i>soy</i> - соус для риби, <i>tofu</i> - соєві боби;
3) ГРОШ.ОДИНИЦІ	<i>Yen</i> - ен, грошова одиниця;
4) БОЙОВІ МИСТЕЦТВА	<i>Aikido</i> - мистецтво самооборони, <i>sumo</i> - боротися, <i>karate</i> - карате, <i>judo</i> - дзюдо;
5) ЛІТЕРАТУРНІ РЕАЛІЇ	<i>Senryu</i> - форма японського вірша, <i>manga</i> - японські комічні книжки; <i>tanka</i> - коротка пісня;
6) НАЗВИ ОДЯГУ	<i>Kimono</i> - кімоно;
7) ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ЯВИЩ	<i>Yakuza</i> - кримінальний картель;
8) ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ, ВЛАСНІ НАЗВИ	<i>Nagasaki</i> - Нагасакі, місто, <i>Toyota</i> - автовиробник Тойота, <i>Shikoku</i> - острів, <i>Hiroshima</i> - місто Хіросіма;
9) НАЗВИ РОСЛИН	<i>Ginkgo</i> - абрикос, <i>sakura</i> - сакура, <i>wasabi</i> - рослина, що використовується у кулінарії;

10) МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ	<i>Shiatsu</i> - масаж;
11) ПОБУТОВІ РЕАЛІЇ, МИСТЕЦТВО	<i>Ikebana</i> - ікебана, <i>karaoke</i> - караоке, <i>hara-kiri</i> - харакірі, <i>origami</i> - оригамі, <i>kabuki</i> - театр;
12) ПРИРОДНІ ЯВИЩА	<i>Tsunami</i> - цунамі;

Період запозичення:

17 ст.	18 ст.	19 ст.	20 ст.
Sake 1680 Shogun 1610 Tatami 1610 Soy 1670 Kimono 1630	Ginkgo 1773 Samurai 1727	Yen 1875 Geisha 1887 Sakura 1884 Sushi 1893 San 1879 Sumo 1880 Sashimi 1880 Banzai 1893 Hara-kiri 1856 Tofu 1880 Tsunami 1897 Judo 1889 Kabuki 1896	Senrun 1901 Manga 1984 Kamikaze 1945 Sansei 1945 Aikido 1936 Shiatsu 1967 Wasabi 1903 Toyota 1930 Ikebana 1901 Karaoke 1979 Karate 1955 Origami 1956

Як свідчать приклади, ці слова запозичуються, як правило, через транскрипцію, що зумовлює збереження їхнього характеру “екзотизму”, однак їх використання часто вимагає певних контекстуальних пояснень, компенсації чи описового перекладу. Що цікаво, багато японських слів стали носіями додаткової конотації, що зберігається і у наш час, наприклад: *samurai*, *geisha*, *kimono*, *sakura*, *ikebana*, *hara-kiri*, *banzai* тощо, завдяки якій вони отримали і певне переносне значення, застосовне у різних контекстах.

Перші **китайські запозичення** потрапляють до англійської мови теж у XVII столітті, однак вони проходять довший шлях, через голландську і португальську мови, оскільки голландці і португальці раніше з'явилися на території Китаю. Згодом, деякі слова прийшли через французьку мову, оскільки Франція, як Великобританія, США і Росія, брала активну участь у боротьбі за сфери впливу в Китаї.

Прямі контакти Великобританії з Китаєм почалися в 1637 році зі збройного нападу британських судів на порти Гуанчжоу. Початком прямих китайсько-англійських мовних контактів вважається 1639 рік, коли англієць Джон Уенделл першим серед своїх співвітчизників відвідав Китай. Торговельні відносини між двома країнами встановлюються тільки в 1684 році з появою першого британського форпосту в Кантоні.

Найбільше слів англійська мова запозичила з китайської у XVIII-XIX століттях, загалом було запозичено 94 слова, які можна умовно поділити на 9 тематичних груп, де найчисельнішими виявилися назви релігійних реалій (які не фігурують серед запозичень з японської), географічні назви, кулінарні назви; на відміну від японських, відсутня тематична група на позначення назв рослин:

1) ПГРИ	<i>Tangram</i> - китайський геометричний пазл, <i>mah-jongg</i> - гра маджонг;
---------	--

2) ЇЖА, НАПОЇ	<i>Oolong</i> - різновид чаю, <i>chow</i> - їжа, <i>mein</i> - китайська локшина з борошна, <i>ketchup</i> - рибний соляний розчин, <i>hop</i> - опіум;
3) ГРОШ.ОДИНИЦЯ	<i>Yuan</i> - грошова одиниця юань, <i>renminbi</i> - валюта;
4) БОЙОВІ МИСТЕЦТВА	<i>Jujitsu</i> – джиу-джитсу, <i>kung-fu</i> - бокс;
5) МАТЕРІАЛИ	<i>Kaolin</i> - китайська глина;
6) РЕЛІГІЙНІ РЕАЛІЇ	<i>Taichi</i> - найвищий результат в даосизмі, <i>tao</i> - дао, шлях, <i>qi</i> - фізична життєва сила, <i>Taoism</i> - даосизм, <i>feng-shui</i> - феншуй;
7) ДИНАСТІЇ, НАЦІЇ	<i>Min</i> - династія Мін;
8) ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ	<i>Shanghai</i> - морський порт Шанхай, <i>Xong Kong</i> - Гон Конг, <i>Beijing</i> - Пекін, <i>Tibet</i> - Тибет, <i>Taiwan</i> - Тайвань;
9) НАЗВИ ТВАРИН	<i>Kiwi</i> - пташка, <i>shih-tzu</i> - порода собаки

Період запозичення:

17 ст.	18 ст.	19 ст.	20 ст.
Yin 1670 Ming 1670	Taichi 1736 Kaolin 1727 Tao 1736 Ketchup 1711 Tibet 1744	Tangram 1864 Oolong 1852 Chow 1856 Jujitsu 1875 Qi 1850	Shih-tzu 1921 Yuan 1914 Pinyin 1963 Kung fu 1966 Mah-jongg

	Feng-shui 1797	Taoism 1839 Yen 1876 Kiwi 1835 Hop 1887	1922
--	----------------	--	------

Як свідчать приклади, ступінь “екзотичності” китайських слів є більш високим, ніж у японізмів, вони залишаються більше спеціалізованими і прив’язаними до конкретних контекстів.

Англійська мова прийшла в Китай, Японію, а потім і в Корею з християнськими місіонерами, моряками і купцями. З іншого боку, східноазійські народи в ХІХ почали масову міграцію до англословних країн, утворюючи своєрідний рух китайської, корейської та японської мов і культур до англословних народів, що також сприяло певній “інтерференції” слів.

Слова ж *тюркського походження* почали з’являтися набагато раніше - в кінці ІV століття, коли англів і саксів підкорили гуни-тюрки. Прямі контакти саме англійців з тюрками почалися за часів Хрестових походів, в яких брали участь і англійські феодала зі своїми воїнами: з 1096 по 1270 рр. було зроблено вісім хрестових походів до Палестини для “звільнення Гробу Господнього”. Ці грабінницькі походи хрестоносців мали для європейської культури і сприятливі наслідки: на Заході почали мити руки перед їжею, за столом навчилися користуватися ножами і виделками, стали купатися в гарячих лазнях, навчилися виготовляти шовкові тканини і дзеркала, стали краще обробляти метали. Популярність нових страв, напоїв чи одягу призвела до появи і нових слів. З турецької мови, за нашими даними, англійська запозичила 80 слів. Загалом, їх можна поділити на 8 тематичних груп, де найчисельнішими є реалії на позначення кулінарних виробів, посад, професій, звань.

Тюркські слова англійською мовою запозичувалися і через мови-посередники: найчисельніші запозичення у період ХVІ-ХVІІ ст. через французьку мову, якою говорила правляча верхівка Англії.

У таблиці представлено найяскравіші приклади запозичення турецьких слів:

1) ПОСАДА, ПРОФЕСІЯ, ТИТУЛІ, ЗВАННЯ	<i>Beu</i> – чиновник, <i>pasha</i> - чин для офіцера вищого рангу, <i>effendi</i> - титул, <i>aga</i> - титул, <i>mullah</i> - чин, <i>uhlan</i> -кавалерієць, <i>odalisque</i> - слуга в гаремі;
2) ЇЖА, НАПОЇ	<i>Hummus</i> - горохове пюре, <i>bulgur</i> - зернова їжа, <i>sorbet</i> -холодний фруктовий напій, <i>salep</i> - наркотик, <i>yogurt</i> -перетворювати в рідину;
3) СТРУКТУРА(ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ, РОДИ ВІЙСЬК)	<i>Janizary</i> - елітна турецька піхота, <i>divan</i> - східна державна рада;
4) АРХІТЕКТУРНІ БУДОВИ ТА ЇХ ЧАСТИНИ	<i>Oda</i> - кімната в гаремі, <i>harem</i> - гарем, <i>kiosk</i> - відкритий павільйон, <i>minaret</i> - мінарет, <i>seraglio</i> - гарем;
5) ОДЯГ, ТКАНИНИ, ПРЕДМЕТИ ПОБУТУ	<i>Caftan</i> - довга туніка, <i>macramé</i> - серветка, <i>balaclava</i> -шерстяне покриття голови у солдат, <i>turban</i> - легка тканина;
6) ЕКЗОТИЗМИ	<i>Bosh</i> - пуста розмова;
7) ДИНАСТІЇ, НАЦІЇ, НАРОДНОСТІ	<i>Turk</i> - сильний, «крадій», <i>Seljuk</i> – династія Сельджуків, <i>Mussulman</i> – мусульманин, <i>Ottoman</i> - Отаман;
8) ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ	<i>Istanbul</i> – Константинополь.

Період запозичення:

16 ст.	17 ст.	18 ст.	19 ст.	20 ст.
Bey 1590	Effendi	Uhlan	Macrame	Hummus
Janizary 1520	1620	1753	1869	1955
Caftan 1590	Oda 1620	Salep	Kismet 1834	
Sorbet 1580	Aga 1600	1736		
Mussulman	Harem 1630			
1560	Mullah 1610			
Ottoman 1580	Yogurt 1620			
Seraglio 1580	Kiosk 1620			
Divan 1580	Odalisque			
Lackey 1520	1680			
Turban 1560	Minaret			
	1680			

Французька мова, як правило, запозичала японські та китайські слова через англійську мову-посередник. За результатами аналізу, до французької мови з **японської** прийшло 17 слів, найбільше у XIX ст. (у XVIII ст. лише одне слово); з **китайської** - 10 слів у більш пізній період XIX-XX ст., хоча перші запозичення з'являються ще у XVI ст. Серед найчисельніших японізмів можна назвати військові терміни, назви бойових мистецтв, а серед китайських - релігійні реалії, назви рослин, кулінарні реалії. Наприклад:

-з японської

1) НАЗВИ РОСЛИН	<i>Aucuba</i> - маленьке японське дерево, <i>kaki</i> - рослина;
2) ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ, ТИТУЛИ	<i>Kamikaze</i> - камікадзе, <i>samourai</i> - самурай, <i>Mikado</i> - імператор Японії, <i>Moumé</i> - молода жінка;
3) ЇЖКА	<i>Sushi</i> - суши;

4) БОЙОВІ МИСТЕЦТВА	<i>Aikido</i> - бойове мистецтво, <i>jiu-jitsu</i> - джиу-джитсу, <i>judo</i> - дзюдо, <i>karaté</i> - карате, <i>sumo</i> - боротися;
5) РЕАЛІЇ ПОБУТУ	<i>Tatami</i> - татамі, <i>kakemono</i> - японська картина, що висить

Період запозичення:

18 ст.	19 ст.	20 ст.
Aucuba 1796	Hara-kiri 1873 Kakémono 1878 Kaki 1823 Mikado 1827 Moussmé 1887 Samouraï 1887 Tatami 1975	Sumo XXст. Sushi XXст.

-з китайської

1) ІГРИ	<i>Mah-jong</i> - гра;
2) ЇЖА, НАПОЇ	<i>Litchi</i> - лічі, китайська слива, <i>thé</i> - чай; <i>kumquat</i> -апельсин;
3) РЕЛІГІЙНІ РЕАЛІЇ	<i>Tao</i> - дао, шлях; <i>zen</i> - дзен, буддійська секта в Японії;
4) НАЗВИ ТВАРИН	<i>Chow-chow</i> – чау-чау, порода собак;
5) НАЗВИ РОСЛИН	<i>Ginkgo</i> - гінкго, китайське дерево;
6) НАЗВИ ЛЮДЕЙ	<i>Poussah</i> - товстун;

Період запозичення:

16 ст.	17 ст.	19 ст.	20 ст.

Thé 1563 Litchi 1588	Poussah 1670	Ginkgo 1808 Тао 1842 Youyou 1831 Zen 1895	Chow-chow 1930 Mah-jong 1926
-------------------------	--------------	--	---------------------------------

Найбільше слів французька мова запозичила з *турецької мови* — 28. Прямі контакти французів з тюрками почалися також в епоху хрестових походів. Багато французів, іспанців та італійців були на службі у турків в період посилення Османської імперії (XIV-XVI ст.). У 1543 р. турки надавали французам фінансову підтримку і координували з ними свої бойові дії проти Габсбургів. Людовік XIV відновив відносини з султанатом, регулярно приймаючи у Версалі турецьких послів. Важливою віхою франко-турецьких союзних відносин можна розглядати Кримську війну, коли Франція і Туреччина пліч-о-пліч протистояли Росії. Такі історичні події зумовили проникнення турецьких слів до французької. Що цікаво, найбільше слів було запозичено у XVI та XIX ст. Запозичені слова можна розподілити на 4 тематичні групи:

1) ТИТУЛИ, ЗВАННЯ, ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ	<i>Bey</i> - бей, <i>chaouch</i> - сержант, <i>effendi</i> - титул, <i>khedive</i> – хедів, титул правителів, <i>pacha</i> - титул, верховний, <i>spahi</i> - турецький кавалерієць на службі у султана, <i>vizir</i> - візир, <i>mahonne</i> - турецький човен, <i>divan</i> - державна рада Туреччини, <i>turc</i> - жорстока людина, <i>vilayet</i> - одиниця адміністративного поділу;
2) ЇЖА, НАПОЇ	<i>Bergamote</i> - різновид груші, <i>baklava</i> - східний пиріг з медом та мигдалем, <i>halva</i> - халва, <i>moussaka</i> - фаршировані баклажани;
3) РЕАЛІЇ ПОБУТУ	<i>Chibouque</i> - чубук, довга трубка для паління, <i>kiosque</i> - альтанка, <i>yatagan</i> - ятаган, зброя, <i>café</i> - кафе, <i>chacal</i> - шакал, <i>bakchich</i> - бакшиш;

4) НАЗВИ ОДЯГУ	<i>Caraco</i> - довге пальто, яке носили до 18 ст.
----------------	--

Період запозичення:

13 ст.	15 ст.	16 ст.	17 ст.
Turc 1207 Turquoise 1292	Vizir 1432 Bey 1432	Bergamote 1536 Chaouch 1519 Divan 1558 Mahonne 1553 Spahi 1538	Café 1651 Chacal 1646 Efendi 1624 Kiosque 1608
18 ст.	19 ст.	20 ст.	
Caraco 1774 Giaour 1740 Yatagan 1787	Baklava 1853 Bakchich 1846 Chibouque 1831 Khédivé 1869 Vilayet 1869	Talpack 1904	

Східні слова знаходимо і у словнику *української мови*. За даними дослідження, українська мова найменше запозичила слів з японської та китайської - 13 та 15 слів відповідно. Як правило, це відбувалося через російську мову-посередник, оскільки історично прямих контактів України з японською та китайською культурами раніше не існувало. Запозичення з *японської* можна розподілити на 5 тематичних груп. Найбільше слів на позначення реалій суспільного життя, бойових мистецтв, найменше - назв рослин та природних явищ:

1) НАЗВИ ОДЯГУ	<i>Дзибан</i> - японський шовковий халат, <i>кімоно</i> - японський верхній одяг;
2) РЕАЛІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ, МИСТЕЦТВО	<i>Джо</i> - японська міра довжини, <i>ікебана</i> - мистецтво, <i>кунгас</i> - великий човен без палуби, <i>кабукі</i> - один із видів театру, <i>харакірі</i> - самогубство через розрізання собі живота, <i>бусидо</i> - середньовічний кодекс поведінки

	японських самураїв, <i>генфо</i> - рада з представників найвищих верств;
3) РОСЛИНИ	<i>Соя</i> - трав'яниста однорічна рослина;
4) БОЙОВІ МИСТЕЦТВА	<i>Джіу-джитсу</i> - японська система підготовки до самозахисту зброєю, <i>дзю-до</i> - японська національна боротьба;
5) НАЗВИ ПРИРОДНИХ ЯВИЩ	<i>Цунамі</i> - великі хвилі

Східні слова китайського походження можна умовно розподілити на 7 тематичних груп, тут вже бачимо численну групу релігійних реалій, військових термінів, проте лише одну реалію на позначення грошової одиниці, назви династії та реалії побуту:

1) РЕЛІГІЙНІ РЕАЛІЇ	<i>Дао</i> - шлях, <i>даосизм</i> - напрям давньо-китайської філософії, <i>конфуціанство</i> - вчення Конфуція;
2) НАЗВИ РОСЛИН	<i>Гаолян</i> - трав'яниста рослина, <i>женьшень</i> - вид рослини;
3) ГРОШ.ОДИНИЦЯ	<i>Юань</i> - грошова одиниця;
4) НАЗВИ ТКАНИН,ОДЯГУ	<i>Чесуча</i> - цупка шовкова тканина, <i>даба</i> -бавовняна тканина;
5) ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ	<i>Дубань</i> - військовий губернатор, <i>Ван</i> -правитель, <i>джонка</i> - різновид китайського парусного човна;
6) ДИНАСТІЇ	<i>Мін</i> - епоха;
7) РЕАЛІЇ ПОБУТУ	<i>Дацюй</i> - стародавня придворна вистава

Як бачимо, слова повторюють списки запозичень у французькій та англійській, що ще раз підтверджує їх інтернаціональний характер.

Зрозуміло, що найбільше слів українська мова запозичила з *турецької мови* - 41 слово. Саме географічне положення та тісні

історичні контакти двох країн зумовили проникнення великої кількості таких запозичень. Витоки відносин стосуються події, що сталася більш ніж 360 років тому, коли на початку 1649 року було підписано «Договір між турецьким цісарем і Військом Запорізьким та народом руським про торгівлю на Чорному морі, яким він має бути». Цей договір ще називають морською конвенцією, що регулює торгівлю між Туреччиною та Україною, а також мореплавство в Чорному морі. До речі, у 1918 році Туреччина визнала Українську Народну Республіку.

З наступної таблиці можна побачити, що в основному турецькі запозичення поділяються на 5 тематичних груп, найчисельнішими є військові терміни та назви реалій суспільного життя, більшість з яких на сьогоднішній день є історизмами:

1) ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ, ТИТУЛИ,ЗВАННЯ	<i>Абат</i> - вільний матрос у Туреччині, <i>аскер</i> - турецький солдат, <i>аян</i> - виборний суддя у Туреччині, <i>баши</i> - голова, начальник, <i>бей</i> - турецький титул урядовців, <i>валіде</i> - титул матері султана, <i>делібаши</i> - охоронці паші, <i>ефенді</i> - форма ввічливого звертання до чоловіка;
2) ЇЖА, НАПОЇ	<i>Башиа</i> - хмільний напій, <i>шербет</i> - східний прохолодний фруктовий напій;
3) РЕАЛІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ	<i>Ашик</i> - співак-імпрровізатор, <i>бірюза</i> - коштовний камінь, <i>бунчук</i> - палиця, <i>бурай-хуртовина</i> , <i>вілайет</i> - адміністративно-територіальна одиниця, <i>гайдамаки</i> - селяни-повстанці, <i>гамалія</i> - невірник, <i>каюк</i> - човен, <i>смерть</i> , <i>ятаган</i> - старовинна холодна зброя;
4) НАЗВИ ОДЯГУ, ТКАНИН	<i>Бахрома</i> - спідній кошлатий бік ременю, <i>бязь</i> - бавовняна густа тканина полотняного переплетення, <i>шайтан</i> - пояс із гаманцем, ножем, <i>делія</i> - довгий кожух на ведмежому хутрі, <i>дерга</i> - груба волохата тканина;

5) НАЗВИ РОСЛИН	<i>Кенди</i> - багаторічна трав'яниста рослина, <i>нут</i> - однорічна культурна рослина, <i>айва</i> - плодове дерево
--------------------	--

Узагальнюючи результати аналізу східних запозичень в англійській, французькій та українській мовах, можна зробити такі **висновки:**

- східні запозичення з японської, китайської та турецької мов є малочисельними,
- найчастіше східні слова запозичуються непрямим шляхом - через мову-посередник (для української мови таким посередником часто виступає російська мова), хоча є певна кількість слів запозичених і прямим шляхом,
- загалом активні процеси запозичення східної лексики відбуваються у наш час, у XIX-XX столітті, проте перша поява таких слів відбувається набагато раніше – у XV-XVII століттях, що зумовлено мовними контактами і пов'язано з певними історичними подіями,
- практична більшість запозичених слів зі східних мов залишається назвами реалій, екзотизмами, які парадоксально набули статусу інтернаціональних; проте, слова, запозичені у більш ранні епохи, що пройшли всі етапи адаптації і асиміляції часто не виглядають варваризмами і не відчуються як чужі (наприклад, *чай*),
- оскільки східні слова зазвичай приходять разом з певними феноменами культури чи побуту, які стають широковживаними, цей фактор впливає на швидкість їх асиміляції і втрати відчуття “чужомовності” (наприклад, *суші, макраме, сакура, караоке, карате*),
- значення більшості неасимільованих слів, закріплених через транскрипцію, залишається незрозумілим і потребує додаткових пояснень в контексті, застосування описового чи перифрастичного перекладу (*senryu* - форма японського вірша, *tanka* - коротка пісня),

- східна лексика часто виступає носієм певної конотації, отримуючи переносне значення, застосовне до різноманітних контекстів: наприклад, дію, виражену словом *harakiri*, японці розглядали як найвище досягнення духу, однак в англійській та інших західних мовах це слово почало асоціюватися з варварською дією фанатиків,

- найпоширенішими тематичними групами можна вважати кулінарію та бойові мистецтва.

Отже, запозичення є процесом природнім, необхідним для кожної мови, через який відбувається збагачення мови, її насичення новими явищами і поняттями, у тому числі східними. Запозичення сприяє об'єднанню різних культур, тому його роль важко недооцінити: так, вважається, що у французькій мові запозичена лексика складає близько 30% від усього словникового складу, що пояснюється різними факторами як лінгвального, так і нелінгвального характеру. На сьогодні загальноприйнятим є підхід до запозичення як до слова-неологізму. І таке слово ще потребує більш рясної уваги до себе.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Смуциньська І. В.* Калькування у французькій мові / Ірина Вікторівна Смуциньська // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К. : КНУ, 2012. – Вип. 22. – С. 285-291.
2. *Булько А. Н.* Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов / А. Н. Булько. - Изд. 2-е, испр. - М. : "Мартин", 2008.
3. *Сліпушко О. М.* Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика / О. М. Сліпушко. – К. : «Криниця», 1999.
4. *Dubois J., Mitterand H., Dauzat A.* Dictionnaire étymologique et historique du français / J. Dubois, H. Mitterand, A. Dauzat. – P. : Larousse, 2006.
5. *Walter H.* Dictionnaire des mots d'origine étrangère / H. Walter. – P. : Larousse, 2009.
6. <http://www.etymonline.com>